

2004-10-07

SENIOR 2005
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissvar till betänkandet Äldrepolitik för framtiden (SOU 2003:91)

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, SIOS, har beretts möjlighet att avge yttrande över rubricerat betänkande.

SIOS är ett partipolitiskt och religiöst obundet samarbetsorgan för organisationer för erkända och icke-erkända etniska minoriteter. SIOS uppgift är att driva minoritetspolitiska frågor och att verka för en mångfaldspolitik som präglar hela samhället. Det gäller språklig och kulturell pluralism, frågor om jämlikhet och mångfald samt delaktighet och demokratisk utveckling. SIOS arbetar även för en förstärkning av samarbetet för medlemmarnas gemensamma intressen. SIOS har 16 medlemsförbund vilka omfattar ca 400 lokalföreningar och drygt 90 000 medlemmar sprida runtom i Sverige.

Allmänna synpunkter

SIOS delar kommitténs uppfattning i många av de förslag som kommittén lägger fram. Som kommittén konstaterar behövs en sammanhängande äldrepolitik för framtiden. SIOS delar i många avseenden den bild som kommittén presenterar om hur den framtida äldrepolitiken skulle kunna se ut.

I det följande skall vi ta upp vissa frågor som vi särskilt vill lyfta fram med hänvisning till våra medlemmars och samhällets intresse. Vi har valt att lämna våra synpunkter efter de 100 förslag som kommittén presenterar.

Förslag 1: Mål för äldrepolitiken

Kommittén föreslår att de nuvarande nationella mål för äldrepolitiken ersätts med två nya mål, ett som avser trygghet och ett som avser utveckling:

- *Trygghetsmålet: Alla människor skall kunna åldras i självständighet med möjligheter att vara aktiva och ha inflytande över vardagslivet samt med tillgång till god vård och omsorg*
- *Utvecklingsmålet: Alla människor skall oavsett ålder kunna utvecklas som individer, påverka och bidra till samhällsutvecklingen samt bemötas med respekt.*

SIOS anser att dessa mål bättre återspeglar räckvidden av den framtida äldrepolitiken. Men vi tycker att ett tredje mål bör tillkomma för att bättre lyfta fram det samhälle som vi idag har och den vision som finns om det framtida samhället. Det mål som vi tänker föreslå ingår redan som mål i andra två politikområden, nämligen handikappolitiken och integrationspolitiken. SIOS anser att de föreslagna mål bör kompletteras med följande mål:

Mångfaldsmålet: En samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund.

Kommittén har också insett vikten att äldrepolitiken ska samspela med andra politikområden. I förslag 29 föreslår kommittén att regeringen bör slå broar mellan å ena sidan äldrepolitiken och det politiska arbetet för ekonomisk trygghet under åldrandet och å andra sidan handikappolitiken, integrationspolitiken, jämställdhetspolitiken och andra relevanta politikområden.

Det är viktigt att lyfta fram den mångfald som idag präglar det svenska samhället. Det finns idag 1,1 miljon människor som är födda utomlands. År 2020 kommer antalet att uppgå till ca 1,5 miljoner enligt beräkningar. Det finns idag ca 1 miljon människor som har olika grader av funktionsnedsättningar. Antalet som är 65 år och äldre är idag ca 1,5 miljoner. År 2020 beräknas antalet vara ca 2 miljoner människor.

Mångfalden handlar alltså inte endast om befolkningens mångfalds sammansättning, utan också om människors olika förutsättningar och åldrar. Det handlar om att förekomsten av funktionshinder erkänns idag som en samhällsfråga och att personer idag vågar uttrycka sin sexuella läggning på ett helt annat sätt en tidigare.

Det är också angeläget att lyfta fram mångfalden av ett annat skäl. Fortfarande finns mekanismer som förhindrar att samhällets pluralistiska karaktär kommer fram och är uppenbar för alla. Det handlar om att etniciteten kulturaliseras, dvs. att frågor som berör människor med annan etnisk bakgrund förklaras genom deras kultur. De sociala och ekonomiska förutsättningarna försvinner helt från analysen och man vill förutse människors beteende utifrån uppfattningar om deras kultur.

Det handlar även om att människor med funktionshinder betraktas fortfarande i första hand som föremål för vård och omsorg, i stället för att se deras ekonomiska och sociala förutsättningar. Det handlar om att personer med annan sexuell läggning än den heterosexuella betraktas som farliga och som att deras handlande går mot den mänskliga naturen. Det handlar om att kvinnor fortfarande ses som mindre kompetenta än män i många yrkes- och samhällsområden.

Det handlar fortfarande om att äldre ses som belastning och problem. För att motverka alla dessa mekanismer och för att tydligt markera äldrepolitikens inriktning anser SIOS viktigt att införa det föreslagna mångfaldsmålet.

Förslag 23

Människor i alla åldrar måste omfattas av arbetet med att utveckla inflytande och delaktighet i lokalsamhället. Dagens pensionärsråd bör utvecklas så att deras möjligheter att förmedla äldre människors kunskaper och erfarenheter tas till vara i

alla berörda beslutsprocesser, men andra typer av rådslag och dialoger bör också prövas, t.ex. med grupper med personer i olika åldrar i bostadsområden.

SIOS tillstyrker kommitténs förslag och vill gärna att pensionärsrådets sammansättning tas upp till diskussion. De frågor som angår etniska minoritetsorganisationer tas inte upp i dagens pensionärsråd. Ett sätt att åtgärda detta är att etniska minoritetsgrupper som vill bilda pensionärsorganisationer och delta i pensionärsråd borde få göra det.

Förslag 32

Regeringen bör se över möjligheterna att förbättra arbetet med att förebygga psykisk ohälsa bland äldre invandrare, inklusive effekter av traumatiska erfarenheter.

SIOS instämmer i kommitténs förslag.

Förslag 34

En del av de resurser som idag används inom staten och kommunerna för att motverka negativa attityder gentemot personer med olika kulturell bakgrund eller sexuell läggning bör avsättas till verksamheter som riktar sig till äldre personer, t.ex. inom pensionärsorganisationerna.

SIOS instämmer i kommitténs bedömning att det finns behov att motverka negativa attityder till äldre. Däremot delar vi **inte** kommitténs förslag. SIOS anser att det behövs en samlad strategi för att motta dessa negativa attityder, föreställningar och handlande. Frågan om bemötande av äldre borde ha tagits tillsammans med förslag 36. Vi återkommer till denna punkt.

Förslag 35

Människor som invandrar sent i livet till Sverige från länder utanför Europa och Nordamerika måste få bättre möjligheter att integreras i ett liv med självständighet, aktivitet och delaktighet.

SIOS bifaller kommitténs förslag och anser att etniska minoritetsorganisationer har en självklar roll att spela i detta sammanhang. Språket och andra barriärer ska inte utgöra ett hinder för en integrering.

Förslag 36

En samlad diskrimineringslagstiftning med ålder som en av flera diskrimineringsgrunder bör införas i Sverige, och vi utgår från att Diskrimineringsutredningen så snart som möjligt lämnar konkreta förslag på hur en sådan lagstiftning ska utformas.

SIOS tillstyrker kommitténs förslag. SIOS anser att frågorna om resurser som togs upp i förslag 34 bör diskuteras i detta sammanhang och det gäller samtliga diskrimineringsgrunder: kön, etnicitet, funktionshinder, trosuppfattning, sexuell läggning och ålder.

Förslag 87-89

Förslag 87: Inför individbaserad statistik inom vård och omsorg om äldre.

Förslag 88: Utveckla statistiken avseende hälso- och sjukvården så att uppföljningar och utvärderingar av vården och omsorgen om äldre människor kan förbättras.

Förslag 89: Utnyttja den förbättrade statistiken till mer kompletta och detaljerade analyser av hur resurserna inom vården och omsorgen om äldre människor används.

SIOS tillstyrker kommitténs förslag och vill dessutom framföra ytterligare ett som kompletterar de framförda förslagen. Det handlar om att införa statistik efter modersmål. SIOS anser att detta skulle leda till att bättre utnyttja nuvarande resurser.

Det finns äldre med annat modersmål som av olika skäl inte kan kommunicera på svenska. Det kan handla om dementa som återgått till att använda sitt förstaspråk (modersmål) och glömt svenskan som är andraspråket. Eller personer som invandrat sent i livet och inte kan svenska. Det förekommer rapporter att personalen inte kan kommunicera med äldre som har annat modersmål. Det finns också uppgifter om att familjer inte litar på äldreomsorgen på grund av att de anser att sina anhöriga inte kan kommunicera med de anställda på grund av språkförbistring. Dessa missförhållanden skulle kunna rättas till om det finns statistiskt underlag som anger vilka modersmål som talar äldre och anställda. Förutsättningar för att matcha utbud och efterfrågan skulle öka. Kommunikationen och det sociala samspelet skulle avsevärt förbättras, med effektivare vård som resultat.

Förslag 90-94

Förslag 90: Regeringen bör göra en utvärdering av kvarboendet både i det ordinära boendet och i det särskilda boendet ur såväl ett individperspektiv (inklusive bl.a. etiska frågor) som ett samhällsperspektiv (här ingår även ekonomiska frågor som investeringar).

Förslag 91: Regeringen bör ta initiativ till ett arbete där frågor om kvarboende tas upp till diskussion.

Förslag 92: Regeringen bör ta initiativ till att kvarboendepincipen klarläggs på ett tydligare sätt än i nuvarande lagstiftning för såväl den enskilde som för det offentliga.

Förslag 93: Regeringen behöver initiera en översyn av begreppet särskilda boendeformer och konsekvenserna av det i annan lagstiftning.

Förslag 94: Utred behovet av statliga insatser inom boendet för att möjliggöra kvarboende även vid omfattande vår- och omsorgsbehov.

SIOS tillstyrker samtliga förslag och avser att det är särskilt angeläget att klargöra kvarboendepincipen för såväl den enskilde som för det offentliga. Den fara som finns idag är att utifrån en kvarboendepincip som ter sig ganska diffus utfärda bestämmelser

eller implementera beslut som begränsar människornas frihet. För de som inte vill bo kvar hemma bör finnas möjlighet till att välja andra alternativ.

Förslag 95-100

Förslag 95: Lagreglera kommunernas skyldighet att stödja anhöriga/närstående.

Förslag 96: Regeringen bör ta initiativ till en översyn av hur termerna anhörig och närstående används i lagstiftning som på olika sätt berör vård och omsorg om bl.a. äldre.

Förslag 97: Kommunernas arbete med att utveckla stödet till anhöriga och närstående behöver fortsätta

Förslag 98: Uppmärksamma de varierande förutsättningar för olika anhöriga/närstående som ger vård och omsorg åt äldre människor.

Förslag 99: Utred hur tillgång till vård och omsorg om äldre påverkar jämställdhet mellan män och kvinnor.

Förslag 100: Utred ansvaret för tekniska hjälpmedel till anhörigvårdare/närståendevårdare

SIOS tillstyrker kommitténs förslag. Vi vill särskilt uppmärksamma de varierande förutsättningar för olika anhöriga/närstående som ger vård och omsorg åt äldre med annan etnisk bakgrund. Det finns uppgifter som pekar på att anhöriga av olika anledningar inte har kännedom om eller inte nyttjar det stöd som idag erbjuds. Vi föreslår därför att detta blir föremål för utredning.

SIOS styrelse

Jan-Olof Källström
Ordförande

Julio Fuentes
föredragande